

Nr 288.

Av herr **Ekman, Karl Johan**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civil tjänstepensionslag m. m.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153 med förslag till civil tjänstepensionslag tillåter jag mig väcka följande motion.

Uti det nu framlagda förslaget till civil tjänstepensionslag, som är avsedd att träda i stället för lagen av år 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension, hava införts åtskilliga skärpningar uti hittills gällande pensionsbestämmelser. Särskilt gäller detta i fråga om befattningshavares skyldighet att avgå från tjänsten före uppnådd pensionsålder. Så har i 19 § av förslaget såsom allmän regel stadgats skyldighet att avgå från tjänsten, när tjänsteman befinner vara till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte eller till följd av nedsatt arbetsförmåga ur stånd för framtiden att *behörigen sköta sin tjänst*. Uti ännu gällande pensionslag föreskrives däremot i motsvarande fall skyldighet att avgå först när tjänsteinnehavare, efter att under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen.

Under det att således enligt nu gällande pensionslag tjänsteman är skyldig att avgå i förtid först när verklig oförmåga att tjänstgöra konstaterats under en viss följd år och alltjämt fortfar, skulle enligt föreliggande förslag skyldigheten att avgå inträda omedelbart, utan att man under någon viss tid sökt konstatera graden av tjänstemannens arbetsförmåga, samt berörda skyldighet göras beroende allenast av, huruvida tjänstemannen är i stånd att *behörigen sköta sin tjänst*.

Det torde med fog kunna ifrågasättas, huruvida bärande skäl föreligga att i så hög grad som skett skärpa hittills gällande bestämmelser om tvångspensionering. Åtminstone synes man vara berättigad fordra, att de av lagen uppställda villkoren för skyldighet att avgå från tjänst i förtid bliva mera bestämt och koncist angivna, så att nämnda skyldighet ej göres beroende av en så vag och till subjektiv tolkning inbjudande föreskrift som den föreslagna, att *tjänsteman är ur stånd att för framtiden behörigen sköta sin tjänst*. För att med ledning av en dylik bestämmelse kunna rättvist avgöra,

huruvida avgång från tjänsten lagligen bör äga rum, skulle hos den prövande myndigheten samtidigt erfordras såväl läkarekompetens som även kännedom om vilka pretentioner ställas på innehavaren av den tjänst, varom i det särskilda fallet är fråga. Läkaren kan visserligen uppgiva sjukdomens art och i vad mån denna nedsätter vanlig *kroppslig* arbetsförmåga, men för att han skall kunna uttala sig om, i vad mån sjukdomen även medför, att en med själsarbete sysselsatt tjänsteman icke kan behörigen sköta sin tjänst, lär ofta erfordras, att läkaren äger ingående kännedom om såväl vad som fordras av den ifrågavarande tjänstens innehavare som ock på vad sätt tjänstemannen såsom frisk fullgjort sin tjänst, omständigheter varom läkaren svårigen kan avgiva tillförlitligt utlåtande. Den prövande myndigheten åter — förutsatt att denna är det verk, inom vilket befattningshavaren har sin tjänst — kan visserligen yttra sig över vad som fordras av tjänstemannen och huru denne hittills skött sin tjänst, men saknar däremot kompetens att avgöra i vad mån tjänstemannens sjukdom gör honom för framtiden oförmögen att behörigen sköta sin tjänst. Att komma till ett objektivt riktigt beslut möter alltså rätt stora svårigheter, och dessa svårigheter ökas ytterligare, därest, såsom i 4 § av förslaget bestämmes, prövningen skall förläggas till Kungl. Maj:t, som uteslutande blir hänvisad att bygga sitt beslut på intyg och yttranden av läkare och vederbörande myndighet, varav den ene i regel ej konfererat med den andre.

Vissa av de myndigheter, som yttrat sig över förslaget, hava även framhållit, att de nu ifrågavarande bestämmelserna icke lära stå i full överensstämmelse med grundlagens bud i 36 § regeringsformen. Föredragande departementschefen har visserligen sökt vederlägga denna erinring, men torde knappast hava lyckats göra detta på ett övertygande sätt. I 36 § regeringsformen föreskrives nämligen, att domare samt ämbets- och tjänstemän icke kunna utan medelst *rannsaking och dom* avsättas från sina innehavande sysslor. Och detta stadgande är så klart och bestämt, att det nu framlagda förslaget till pensionslag uppenbarligen måste komma att stå i strid därmed. Detta så mycket mera som förslaget överlåter åt Kungl. Maj:t (4 §) att i administrativ väg bestämma, att en tjänsteman mot sin vilja skall på grund av sjukdom avträda från sin tjänst. Och då detta skall enligt förslaget kunna äga rum utan iakttagande av någon sorts processuella former — tjänstemannen har ej ens tillförsäkrats rätt att bliva hörd i en för honom så viktig och med avsked liktydig åtgärd — lär väl knappast kunna bestridas, att berörda grundlagsbud icke till fullo beaktats vid pensionslagens utformande. Hade beslutanderätten i fråga om tjänstemans skyldighet att avgå anförtrötts åt domstol med ty åtföljande rätt för tjänstemannen att där förebbringa motbevisning angående sin förmåga att på nöjaktigt sätt sköta sin tjänst, hade måhända intet varit att invända mot förslaget, enär bestämmelsen om rannsaking och dom då blivit iakttagen och tjänstemannen genom sin klagorätt till högre instans tillförsäkrats ett opartiskt domslut, men då avgörandet om avskedet lär enligt förslaget kunna äga rum enbart på framställning av vederbörande ämbetsverk och myndighet (5 § 4 mom.), ja, utan

sådan hemställan, samt utan rätt för tjänstemannen att i en för honom så viktig angelägenhet få å sin sida framföra erforderlig utredning och bevisning, måste man givetvis ställa sig i hög grad tveksam beträffande förslaget överensstämmelse med grundlagen i förevarande avseende. Därtill kommer, att man med våra numera tid efter annan växlande olika regeringar icke kan påräkna den kontinuitet och den likformighet vid dylika ärendens avgöranden, som äro att påräkna vid våra domstolar.

Synnerligen betänkligt framstår förslaget i denna del, i den mån det berör särskilt våra domare. Vårt nuvarande statsskick är otvivelaktigt till sina grunder byggt på den förutsättningen, att domaremakten skall vara helt oberoende av den förvaltande myndigheten d. v. s. regeringsmakten. Givetvis böra ock domarna, för att under skiftande politiska förhållanden kunna på ett opartiskt sätt fullgöra sin viktiga verksamhet, känna sig fullt självständiga gentemot regeringsmakten. Skulle däremot — såsom föreliggande förslag, om icke avser, dock kan medföra — domarnas rätt att få bibehållas i sina ämbeten ställas i beroende av regeringens uppfattning om deras förmåga att på grund av en eller annan sjukdom kunna behörigen sköta sin tjänst, ligger den faran nära till hands, att domarnas självständighet äventyras, uppenbarligen till skada för rättsskipningen. Olika uppfattningar kunna ju råda därom, huru uttrycket »behörigen sköta sin tjänst» rätteligen skall tolkas, och huruvida icke en eljest skicklig och självständig domare, som till följd av i statens tjänst ådragen ohälsa eller sjukdom måste taga ledighet för sjukdom en eller annan månad under året, skall anses likställd med den, som icke kan behörigen sköta sin tjänst.

Kravet på domaremakts självständighet och oberoende bör inom ett lagbundet samhälle anses vara av sådan vikt, att domarnas ställning icke bör försvagas, och allra minst böra de på något sätt från regeringsmakten känna eventuellt hot att kunna bliva avskedade från sina ämbeten. Det är nämligen icke otänkbart, att en i någon mån försvagad hälsa hos en eljest självständig och rakryggad domare skulle kunna användas som förevändning av någon regering att göra sig honom kvitt. Men varje möjlighet till sådant bör vara utesluten. Några praktiska skäl till att gå så långt som regeringsförslaget gör i förevarande avseende föreligger ej heller. Antalet av de domare, vilka beröras av ifrågavarande lagförslag, är så ringa, att något ekonomiskt intresse ej föreligger för den föreslagna ändringen, såvitt dessa ämbetsmän angår. Och några andra bärande skäl kunna näppeligen anföras, åtminstone icke av den vikt, att enbart på grund därav grundlagens helgd bör kränkas.

Jag anser alltså, att regeringens förslag till 19 § 1 mom. c) av förevarande pensionslag icke bör oförändrat antagas, och får därför hemställa,

att riksdagen måtte vidtaga den ändring av sagda lagförslag, att 19 § 1 mom. c) erhåller följande lydelse:

»då han, efter att under fem på varandra följande år till följd av sjuk-

dom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen eller då, efter att hava uppnått pensionsåldern, oavbrutet under sex månader på grund av någon av nämnda anledningar varit och fortfarande finnes vara till tjänstgöring oförmögen.»

Stockholm den 15 april 1925.

K. J. Ekman.